



VOHA RAQSLARINING RIVOJLANISH BOSQICHLARI VA TENDENSIYA

Boboqulova Dilnoza

Uzbekiston Davlat Xareografiya Akademiyasi Urganch filiali 3-bosqich talabasi

Abdujabborova Ro'ziy Sharofiddin qizi

Uzbekiston Davlat Xareografiya Akademiyasi Urganch filiali 4-bosqich talabasi

Annotatsiya: O'zbek vohalarining o'ziga xos raqslari ko'p asrlik tarixga ega bo'lib, ular xalqning urf-odatlarini, madaniyatini, ijtimoiy hayoti va turmush tarzining yorqin ifodasi hisoblanadi. Ushbu raqslar nafaqat madaniy ko'rinish, balki milliy o'zlikni anglash va jamiyatni birlashtirish vositasi hamdir. Voha raqslarining rivojlanish jarayoni bir necha asosiy bosqichlarga bo'linadi va har bir bosqichda o'ziga xos tendensiyalar shakllangan.

Kalit so'zlar: madaniyat, urf-odat, jamiyat, marosim, ritual raqslar, milliy, festivallar, tendensiya, tijorat, an'anaviy, lazgi, eksperimentlar.

- 1. DASTLABKI BOSQICHLAR: MAROSIMLAR VA IBODATLAR**
- 2. MUSTAQILLIK DAVRI: MILLIY AN'ANALAR VA ZAMONAVIY YONDASHUVLAR**
- 3. TENDENSIYALAR VA KELAJAKDA RIVOJLANISH YO'NALISHLARI**

1.1 DASTLABKI BOSQICHLAR: MAROSIMLAR VA IBODATLAR

Voha raqslarining ilk rivojlanish bosqichlari asosan diniy marosimlar va ibodatlar bilan bog'liq edi. Bu davrda raqs insonning tabiat bilan yaqinligini, tabiat kuchlariga bo'lgan ishonchini va ularga hurmatini ifoda etuvchi vosita sifatida shakllandi. Raqslar ko'pincha hosildorlik, yangi yil marosimlari, diniy ibodatlar va boshqa xalq urf-odatlariga bag'ishlangan tadbirlarda ijro etilgan.

1.1. Ritual raqslari va diniy timsollar

Qadimgi o'zbek vohalari aholisi uchun tabiat, hosil va turmushni davom ettirish muhim ahamiyat kasb etardi. Bu esa ularning madaniy an'analari, xususan, raqslarida o'z aksini topgan. Ushbu davr raqslari ko'proq jamoaviy xarakterda bo'lib, turli xudolarni, tabiat kuchlarini, mahsuldorlikni chaqirish maqsadida ijro etilgan. Raqsning harakati



ko'pincha aniq bir marosimga bog'ishlangan bo'lib, qishloq xo'jalik ishlariga bog'liq bo'lgan.

Masalan, bahorda o'tkaziladigan yangi yil marosimlarida ijro etilgan raqslar hosil mo'l bo'lishini, tabiatning uyg'onishini nishonlagan. Harakatlar simvolik bo'lib, ularning maqsadi xudolardan rizolik olish, ularning inoyatiga erishish edi.

1.2. Tabiat va hayvonlar bilan bog'liq raqslar

Dastlabki raqslar faqat insonlarning xatti-harakatlarini ifodalash bilan cheklanmagan, balki tabiat va hayvonlar hayoti ham raqs motivlari sifatida foydalanilgan. Qadimgi vohalar aholisining hayoti to'g'ridan-to'g'ri chorvachilik va dehqonchilik bilan bog'liq bo'lgan. Shuning uchun tabiat va hayvonlar bilan bog'liq raqslar ham keng tarqalgan. Masalan, ba'zi raqslar hayvonlarni taqlid qiluvchi harakatlarga ega bo'lib, ular hosildorlik, farovonlik va mo'l-ko'llikni ramziy tarzda tasvirlagan.

1.3. Jamoaviylik va birlashuv

Ushbu davrda raqsning asosiy vazifasi jamoani birlashtirish va umumiy maqsadga xizmat qilish edi. Raqslar jamoaviy bo'lib, ularda hamma qatnashgan. Harakatlarning sodda, aniq va tartibli bo'lishi raqsning asosiy xususiyatlaridan biri edi. Bu harakatlar orqali jamoaning o'zaro bog'liqligi va umumiy maqsadga erishish istagi namoyon bo'lgan. Raqs nafaqat jismoniy mashg'ulot, balki ruhiy birlashish va ijtimoiy birgalikni ta'minlash vositasi bo'lgan.

Dastlabki bosqichlar raqslarining asosiy xususiyati shundaki, ular sodda va tabiatga yaqin bo'lib, ko'proq diniy va ritual xarakterga ega edi. Keyinchalik bu raqslar ijtimoiy hayotning boshqa sohalariga tarqalib, murakkablashgan va nafis san'at darajasiga ko'tarilgan.

2.1 MUSTAQILLIK DAVRI: MILLIY AN'ANALAR VA ZAMONAVIY YONDASHUVLAR

O'zbekiston mustaqillikka erishgandan keyin, milliy madaniyatning tiklanishi va o'ziga xosligini qayta anglash jarayonlari avj oldi. Voha raqsleri ham bu jarayondan chetda qolmadi. Mustaqillik davri raqs san'ati milliy an'analarni saqlagan holda, yangi zamonaviy yondashuvlar bilan boyidi. Bu davrda milliy o'zlikni anglash, o'zbek madaniyatining qadriyatlari va san'ati yana bir bor diqqat markaziga tushdi.

2.2 Milliy merosga qaytish

O'zbekistonning mustaqillikdan keyingi madaniy siyosati milliy qadriyatlarni, xususan, raqs san'atini saqlab qolish va rivojlantirishga



qaratilgan edi. Milliy bayramlar, to'ylar va boshqa tadbirlarda o'zbek vohalariga xos raqslar keng tarqaldi. Har bir viloyat va hudud o'zining an'anaviy raqslarini qayta tiklab, xalqning milliy iftixorini oshirishga katta hissa qo'shdi.

Xususan, "**Lazgi**" kabi raqslar yana sahnaga qaytdi va bu san'at asarlari milliy va xalqaro maydonda e'tirof etila boshladi. **Buxoro** va **Farg'ona vodiysi** raqslari o'ziga xosligini saqlagan holda, milliy madaniyatning ajralmas qismi sifatida rivojlandi. Xalq ijodi va an'analarga asoslangan raqslar qayta jonlantirildi va turli festivallar, madaniy tadbirlar va teleko'rsatuvlar orqali keng ommaga taqdim etildi.

2.3 Zamonaviy yondashuvlar va eksperimentlar

Milliy an'analarni saqlagan holda, o'zbek raqs san'ati zamonaviy yo'nalishlar bilan uyg'unlashib rivojlanib bormoqda. Mustaqillik yillarida raqs san'ati yangi texnologiyalar, zamonaviy musiqiy yo'nalishlar va xalqaro tendensiyalar bilan boyidi. Hozirgi davrda ko'plab raqqoslar va raqs guruhlari milliy raqs uslublarini saqlab qolgan holda, zamonaviy harakatlar va texnikalarni qo'shishga intilmoqda.

Zamonaviy texnikalar, raqamlashgan vizual texnologiyalar va multimedia vositalari sahna ijrolarida keng qo'llanilmoqda. Bu orqali an'anaviy raqslar yangicha talqin qilinmoqda va yosh avlodning qiziqishini o'ziga tortmoqda. Shuningdek, musiqiy tajribalar ham raqs san'atiga yangilik olib kirmoqda. Milliy kuylar bilan birga zamonaviy janrlar, masalan, elektron va pop musiqasi asosida ijro etilayotgan raqslar ham ommalashib bormoqda.

2.4 Yosh avlod va raqs san'atining yangi avlodi

Mustaqillik yillarida yosh raqqosalar yangi ijodiy imkoniyatlarni o'rganib, xalqaro maydonga chiqishmoqda. O'zbekistondagi raqs maktablari, san'at institutlari va ijodiy uyushmalar raqs san'atini yanada rivojlantirish va yosh talantlarni qo'llab-quvvatlash maqsadida faoliyat olib bormoqda. Har yili o'tkaziladigan raqs festivallari, xalqaro tanlovlar va madaniy tadbirlar yosh raqqosalar uchun katta imkoniyat yaratmoqda.

Yosh avlod o'zbek raqsining ildizlariga qaytib, o'ziga xos an'analarni o'rganish bilan birga, raqs san'atini zamonaviy talqinlarda ifoda etishga harakat qilmoqda. Bu jarayonda milliy o'zlik va zamonaviy san'atni uyg'unlashtirish muhim ahamiyat kasb etmoqda.



2.5 Milliy va xalqaro raqs festivallari

Mustaqillik davrida milliy va xalqaro miqyosdagi raqs festivallari keng tus oldi. "**Sharq taronalari**", "**O'zbekiston xalqaro raqs festivali**" kabi yirik tadbirlar milliy raqs san'atining rivojlanishiga katta turtki bo'ldi. Ushbu festivallar orqali nafaqat o'zbek raqqoslari, balki boshqa mamlakatlardan kelgan raqqoslar ham o'z mahoratlarini namoyish etib, madaniy almashinuv jarayoni davom etmoqda.

Xalqaro miqyosda o'zbek raqs san'ati katta qiziqish uyg'otib, dunyo sahnalarida o'z o'rnini topdi. O'zbekiston raqqoslari va raqs guruhlari turli mamlakatlarda o'z san'atlarini namoyish etib, xalqaro mukofotlarni qo'lga kiritishmoqda.

2.6 Milliy raqslarning sahnaviy talqini

Sovet davrida sahnalashtirilgan milliy raqslar mustaqillik yillarida yangidan ko'rib chiqildi va qayta talqin qilindi. Raqslarning mazmuni va texnikasi qayta ko'rib chiqilib, ularga yangi sahnaviy imkoniyatlar qo'shildi. Bunda milliy an'analar saqlanib qolgan bo'lsa-da, harakatlar va ifodalar yanada erkin va kreativ bo'lib bormoqda.

Shuningdek, mustaqillik davrida o'zbek raqs san'ati xalqaro darajada tan olinishi natijasida raqslarning yangi talqinlari, kombinatsiyalari va stilistik yo'nalishlari paydo bo'ldi. An'anaviy raqslarni yangi musiqa va texnikalar bilan uyg'unlashtirish orqali raqs san'ati boyidi va kengayib bordi.

3.1 TENDENSIYALAR VA KELAJAKDA RIVOJLANISH YO'NALISHLARI

Mustaqillik davrida o'zbek raqs san'ati bir qancha yangi tendensiyalarga duch keldi. An'anaviy merosni saqlab qolish bilan birga, zamonaviy jarayonlar raqs san'atida yangi rivojlanish yo'nalishlarini belgilab berdi. Kelajakda raqs san'atining rivojlanishi bir nechta yo'nalishlar bo'yicha davom etishi kutilmoqda.

3.1.1. Milliy an'analar va global sahna

Kelajakda milliy raqslarning global sahnada yanada ko'proq tanilishi kutilmoqda. Bugungi kunda o'zbek raqs san'ati xalqaro festival va madaniy tadbirlarda muvaffaqiyat bilan namoyish etilmoqda, bu esa milliy san'atni dunyo miqyosida tanitish va ommalashtirish imkoniyatini yaratmoqda. Xalqaro aloqalar rivojlanib, o'zbek raqqoslari dunyoning turli burchaklarida o'z san'atini namoyon qilishda davom etmoqda.

Kelajakda raqs san'ati xalqaro madaniy almashinuvlar, festivallar va ko'rgazmalarda yanada faolroq ishtirok etishi, o'zbek milliy raqslarini yangi kontekstda taqdim etish imkoniyatlarini kengaytirishi kutilmoqda. Ayniqsa,



xalqaro sahnalarda milliy raqslar bilan zamonaviy ijodiy yondashuvlarni sintez qilish orqali yanada ko'proq qiziqish uyg'otiladi.

3.1.2. Zamonaviy texnologiyalar va raqamli san'at

Kelajakda o'zbek raqs san'atiga raqamli texnologiyalar va zamonaviy sahnaviy effektlar yanada chuqurroq kirib boradi. Hozirgi kunda zamonaviy texnologiyalar, jumladan, 3D grafika, lazer shoular va boshqa vizual texnikalar bilan boyitilgan raqslar tomoshabinlar orasida katta qiziqish uyg'otmoqda.

Shuningdek, raqamli platformalar orqali raqs ijrolari onlayn namoyish etilishi raqs san'atining keng ommaga yetib borishini ta'minlaydi. Kelajakda bu tendensiya yanada kuchayishi kutilmoqda, chunki internet va ijtimoiy tarmoqlar orqali milliy raqslar butun dunyo bo'ylab yangi auditoriyaga taqdim etilmoqda. Bu nafaqat san'atning ommalashishiga, balki yosh avlod orasida raqsga bo'lgan qiziqishni oshirishga xizmat qiladi.

3.1.3. Eksperimental raqslar va janrlar sintezi

An'anaviy va zamonaviy elementlarni uyg'unlashtirish tendensiyasi kelajakda yanada kengayadi. Bugungi kunda zamonaviy raqqoslar turli janr va uslublarni birlashtirishga intilmoqda. An'anaviy o'zbek raqslari bilan zamonaviy raqs yo'nalishlari, masalan, balet, modern raqs, hip-hop yoki kontemporari uslublarning sintezini kuzatish mumkin.

Bu tendensiya kelajakda o'zbek raqs san'atini global maydonda yana ham tanitishga xizmat qiladi, chunki turli janrlarning uyg'unlashuvi milliy raqslar uchun yangi ijodiy yo'nalishlarni ochadi. Yangi janrlar va stilistik tajribalar, milliy raqslarning an'analari bilan birga, o'ziga xos yangi san'at shakllarini yaratish imkonini beradi.

3.1.4. Raqs san'atida yoshlar avlodi

Yoshlar o'rtasida raqs san'atiga bo'lgan qiziqishning oshishi kelajakda bu sohaning yangi darajaga ko'tarilishiga olib keladi. Raqs maktablari, to'garaklar va madaniy markazlar yosh iste'dodlarni qo'llab-quvvatlash uchun keng imkoniyat yaratmoqda. Yosh avlod an'anaviy san'atga yangicha yondashib, o'z ijodiy yo'llarini izlashga intilmoqda.

Kelajakda raqs san'atining rivojlanishi yosh avlodning o'z an'alariga qaytishi bilan birga, ularning zamonaviy ko'rinish va texnikalar bilan ijod qilishi orqali davom etadi. Shuningdek, xalqaro darajada o'zbek raqslarining tan olinishida yosh raqqosalar katta rol o'ynashi kutilmoqda. Yosh raqqosalar raqs san'atini yangi janrlarda va zamonaviy uslublarda ifoda etib, uni xalqaro maydonga olib chiqish imkoniyatiga ega bo'ladi.



3.1.5. Madaniy turizm va raqs san'atining tijoratlashuvi

Kelajakda madaniy turizm va raqs san'atining tijoratlashuvi o'zbek milliy raqslarining rivojlanishida muhim rol o'ynaydi. O'zbekistonning madaniy-tarixiy merosi boy bo'lib, turizm sohasi bu imkoniyatni rivojlantirishda muhim ahamiyatga ega. Raqs san'ati turizm bilan bog'liq madaniy dasturlarning ajralmas qismiga aylanishi mumkin.

Raqslar orqali turistlarga o'zbek madaniyatini tanitish, milliy raqs dasturlarini sahnalashtirish va madaniy tadbirlar orqali xalqaro mehmonlarga milliy merosni taqdim etish raqs san'atining rivojlanishiga xizmat qiladi. Bu yo'nalish milliy raqslarning ommalashishi bilan birga, raqs san'atining tijorat sohasida ham barqaror rivojlanishiga zamin yaratadi.

Xulosa

Voha raqslari asrlar davomida turli bosqichlarni bosib o'tgan va har bir davrning o'ziga xos tendensiyalarini aks ettirgan. Bugungi kunda bu raqslar milliy madaniyatning muhim qismi sifatida zamonaviy yo'nalishlar bilan uyg'unlashib, xalqaro maydonda tan olinmoqda. O'zbek voha raqslari nafaqat tarixiy meros, balki kelajak avlodlar uchun ham ijodiy ilhom manbai bo'lib qoladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. <http://econferences.ru/index.php/tafps/article/download/8157/4413>
2. <https://namdu.uz/media/Books/pdf/2024/06/04/NamDU-ARM-3880-Raqs.pdf>
3. <http://www.econferences.ru/index.php/tafps/article/view/8157>
4. <https://nauchniyimpuls.ru/index.php/ni/article/download/1722/1336/1346>
5. <https://jdpu.uz/wp-content/uploads/2020/06/Xoreografiya-va-raqs-sanati-asoslari.%D0%A1%D0%B0%D0%B8%D1%82%D0%BE%D0%B2%D0%B0-%D0%AD.pdf>
6. <https://arm.uzmmsi.uz/uploads/pdf/O%60zbek%20Musiqasi%20Tarixi.%20Sh.Ayxodjayeva.pdf>
7. [https://namdu.uz/media/Books/pdf/2024/06/04/NamDU-ARM-3773-Musiqqa tarixi.pdf](https://namdu.uz/media/Books/pdf/2024/06/04/NamDU-ARM-3773-Musiqqa_tarixi.pdf)



8. https://pubhtml5.com/tlajc/geyw/A_Sunnatillayev_Folklor_etnografik_jamoalar_bilan_ishlash_uslubiyoti/
9. <https://nauchniyimpuls.ru/index.php/noiv/article/download/1324/1054>
10. <https://cyberleninka.ru/article/n/xx-asr-o-zbek-raqs-san-atining-rivojlanish-yo-llari>
11. https://uz.wikipedia.org/wiki/Qashqadaryo_viloyati
12. <https://namdu.uz/media/Books/pdf/2024/06/04/NamDU-ARM-3880-Raqs.pdf>
13. <https://jdpu.uz/wp-content/uploads/2020/06/Xoreografiya-va-raqs-sanati-asoslari.%D0%A1%D0%B0%D0%B8%D1%82%D0%BE%D0%B2%D0%B0-%D0%AD.pdf>
14. <https://yuz.uz/uz/news/milliy-raqs-xalqimizning-eng-munavvar-qadriyati>
15. <https://odam.uz/Qiziqarli/raqs-soglom-turmush-tarzi>